

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Får man svära på lektionen?

En studie i svensklärares förhållningssätt till svordomar

Niklas Hagberg och Viktor Olofsson

LAU 390

Handledare: Maja Lindfors Viklund

Examinator: Roger Källström

Rapportnummer: VT12-1170-2

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: Får man svära på lektionen? En studie i svensklärares förhållningssätt till svordomar

Författare: Niklas Hagberg och Viktor Olofsson

Termin och år: Vt 2012

Kursansvarig institution: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Maja Lindfors Viklund

Examinator: Roger Källström

Rapportnummer: VT12-1170-2

Nyckelord: Svordomar, svenskundervisning, språkets pragmatik, ackommodation, språkkultur

Sammanfattning:

Syftet med undersökningen är att undersöka *svensklärares förhållningssätt till svordomar* och *hur relevant det är att inkludera svordomar i svenskundervisningen*. Genom en enkätundersökning har vi sökt svar på frågeställningarna. Resultatet visar på att svensklärare ställer sig positiva till svordomar i undervisningen och motiverar det utifrån fyra skäl: att det är vanligt med svordomar, att de hör till talspråket, att de är kreativa och att de återspeglar kulturella fenomen. Genom fokusgrupper har vi också tagit del av språket hos elever som går på högstadiet. Det framgår att svordomar är en naturlig del av deras språk. Elevernas användning, de motiveringar som lärarna tar upp och tidigare forskning tyder på att svordomarna bör betraktas som ett relevant innehåll i undervisningen. Underlaget för ämnet är dock svagt i styrdokumentet. För att en eventuell undervisning av svordomar skall vara genomförbart bör detta kunskapsområde lyftas och tydliggöras i läroplanen.

Innehåll

1. Förord	3
2. Inledning	4
3. Syfte och forskningsfrågor	5
4. Tidigare forskning	6
5. Teoretiska aspekter på svordomar	7
6. Metod och material	9
6.1 Enkät	9
6.2 Kvantitativ innehållsanalys	11
6.3 Etiska frågor	11
7. Resultat	13
7.1.1 Resultat av kvantitativ innehållsanalys	13
7.1.2 Analys av kvantitativ innehållsanalys	14
7.2 Enkät om svensklärares attityder till svordomar	14
7.2.1 resultat	14
7.2.2 Analys av enkät	17
8. Diskussion	20
8.1 Didaktiska kopplingar	22
8.2 Vidare forskning	24
Litteraturförteckning	25
Bilagor	27
Bilaga 1	27
Bilaga 2	29

1. Förord

Vi har några personer att tacka för att genomförandet av den här studien har varit möjligt. Först och främst vill vi tacka de elever som har deltagit och stått ut med våra uppgifter. Sen vill vi tacka Maria Löfstedt på Svenskläraryrket och Elisabeth Landström för hjälp med spridandet av vår enkätundersökning. Utan er hjälp hade vi antagligen inte fått så många svar som vi fick. Självklart vill vi också tacka de som har tagit sig tid att svara på enkäten och delgivit sina tankar. Vi vill också tacka vår handledare Maja Lindfors Viklund för de tips och råd vi har fått under skrivandets gång.

2. Inledning

För cirka 5000 år sedan skrevs i Egypten en lagtext. Den avslutades med en formulering som på svenska kan motsvara: ”Må en åsna bestiga dig. Må en åsna bestiga din fru. Må ditt barn lägga din fru” (Andersson, 1985, s. 93). Detta är det äldsta exemplet på något som kan liknas vid en svordom. Exemplet benämns som en *förbannelse* och kan tolkas som en typ av svordom. Den är förmodligen inte lika vanlig i det svenska språket idag som den en gång har varit. Förbannelsens funktion är att nedkalla något ont över den man förbannar och den kan uppenbaras på många olika sätt. Exemplet från lagtexten är ett bevis på att svordomar länge har använts i kommunikationen mellan människor. Antagligen har svordomar alltid funnits i någon form men eftersom vi endast kan ta del av det skrivna språket är det svårt att veta vad man sade och hur man uttryckte det. Nu för tiden finns inte i vårt land samma tro på högre väsen, och förbannelsen är därför inte lika vanlig längre, men svordomar används fortfarande. I dag har svordomar många användningsområden. De kan till exempel förekomma i förolämpningar, ogillanden eller för att förstärka en mening i det som sägs. Svordomens form har förändrats. Idag kan de till exempel yttra sig som benämningar kring kön, prostitution eller avföring.

Det är ganska uppenbart att det i vissa sammanhang finns ett behov av svordomar. Forskning som har gjorts har visat att svärande i stressade sammanhang är mer hälsosamt än att vara tyst. I medicinska studier som har gjorts har man konstaterat att blodtrycket har varit lägre hos dem som svär än hos dem som har lidit under tystnad. Att svära vid irritation kan alltså ha positiva effekter rent medicinskt (Ljung, 2006, s. 98). Även i förstärkande syfte kan det många gånger vara en poäng med att ta till en svordom. Den före detta statsministern Olof Palme uttryckte i ett tal om Franco-regimen: *satans mördare* (Ljung, 2006, s. 100). Uttalandet gjordes 1972 och det kom att bli ett av Palmes mest berömda tal, vilket inte hade skett om han undvikt att förstärka med *satans*.

Något som är gemensamt för då och nu är att svordomar har värdeladdning. I relation till skolan är svordomar ett ämne som ofta debatteras. Mackleanskolan i Skurup fick under 2011 mycket uppmärksamhet för en handlingsplan mot kränkningar och svordomar. Planen innebar att nedsättande svordomar och könsord skulle bestraffas med kvarsittning. Det väckte blandade reaktioner och satte igång en debatt med bland andra författaren Bengt Dagrin som menade att det inte går att förbjuda ord eftersom deras betydelse ändras (Joelsson & Jacobsson, 2011).

Även inom den skolpolitiska arenan har svordomarna skapat diskussioner. I ett debattinlägg menar Jan Björklund och Nina Larsson, båda representanter för folkpartiet, att ”ordningsproblemen måste tas på allvar. Sena ankomster, svordomar och skadegörelse tillhör vardagen på många håll” (Björklund & Larsson, 2006). Svordomar betraktas som något negativt och skribenterna menar vidare att dessa bör stoppas genom att man inför ordningsomdömen i skolan. Enligt skribenterna är bruket av svordomar en del av ett dåligt beteende hos elever som ska stävjas. Det går att ställa sig kritisk till många delar av inlägget, inte minst ur ett språksociologiskt perspektiv. Båda dessa artiklar visar att svordomar är ett

aktuellt ämne som bör lyftas fram. Inom svenskämnet ska eleverna lära sig att ord och begrepp har olika värdeledning (Skolverket, Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet., 2011, s. 226) och de ska också lära sig något om svenska språkets normer (Skolverket, 2011, s. 222). De ord som av olika skäl mer eller mindre är tabubelagda, borde inte de ha en naturlig plats i svenskundervisningen?

Svordomar och debatterna kring dem har hos oss som blivande svensklärare skapat ett intresse och väckt många frågor. Eftersom vi har upplevt att det inte gavs utrymme för svordomar i undervisningen, under vår egen skolgång eller praktik under lärarutbildningen, ser vi det som relevant att försöka ge det ett djupare perspektiv. Eftersom det talas mycket om vissa delar av elevers språkbruk vill vi ta del av lärares syn på svordomar i undervisningen. Vi betraktar svordomar som en naturlig och nödvändig del av språket och menar att de borde ges utrymme för i svenskundervisningen. Vår förhoppning är att denna undersökning ska bidra till en diskussion kring svordomar som en del av språket och som en del av svenskundervisningen.

3. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna undersökning är att ta reda på svensklärares attityder och förhållningssätt till svordomar. Detta kommer vi att sätta i perspektiv till relevansen av att inkludera svordomar i svenskundervisningen. Denna intention utmynnar i fyra konkreta frågor som följer:

- Anser svensklärare att det är relevant att inkludera svordomar i svenskundervisningen?
- Hur ser svensklärare på svordomar som en del av undervisningen?
- Vilken inställning har svensklärare till svordomar?
- I vad mån svär elever i skolkontexten, och i hur hög grad uppger lärare att de svär?

4. Tidigare forskning

Vi har inte hittat någon forskning som talar om svordomar i relation till svenskämnet. Vi hoppas att denna undersökning kan bidra till ökat intresse för ämnet och inspirera till vidare forskning. Det finns däremot många studier som visar att svordomar är vanligt förekommande i skolorna. Rickard Jonsson menar att sexistiska ord som utmanar och provocerar eller skämt om homosexualitet inte bara förekommer i hans undersökning. Jonssons studie gick främst ut på att han observerade invandrarkillar i en förortsskola. Han hänvisar till tre andra undersökningar (Jonsson, 2007, s. 60) som visar på ett liknande resultat. Även om inte Jonsson benämner dessa typer av ord som svordomar är det lätt att tolka dem inom kategorin. En av utgångspunkterna i hans studie är att:

[...] stereotyp tal är en kommunikativ resurs som killarna kan använda exempelvis i iscensättningen av maskulinitet, sexualitet och etnicitet, men samma språkliga uttryck kan också brukas i många andra betydelser, och de har ingen essentiell eller naturlig koppling till exempelvis kvinnor eller män (Jonsson, 2007, s. 36).

Jonsson försöker förklara informanternas användning av svordomar bland annat utifrån ett genus- och sexualitetsperspektiv. Det är inget perspektiv som vi kommer att lägga någon vikt vid. Men studien visar på att svordomar förekommer i skolan vilket är relevant att ta fasta på för vår undersökning. En liknande studie gjordes av Ambjörnsson (2007). Hon observerade gymnasietjejer och upptäckte att ord som *hora* och *slampa* var vanligt förekommande i deras vardagsspråk (Ambjörnsson, 2007, s. 203).

Även Andersson och Hirsch menar att det är vanligt att svära. Det är inte enbart ungdomar som svär, utan detta gäller alla språkbrukare. De motiverar sin studie om svordomar utifrån fem punkter: Svordomar är vanliga, de är typiska för talspråket, de visar på kreativ förmåga, de kan avslöja djupt rotade aspekter av en kultur och att de visar på ett språkbruk där sambandet mellan verbala och ickeverbala kommunikationsmedel är ovanligt nära varandra (Andersson & Hirsch, 1985).

Svordomar har alltså en social funktion i främst det talade språket. De kan också vara kreativa och roliga, vilket inte minst framgår i olika ungdomsspråk. Tonåringar använder ofta ordlekar i verbala kamper där svordomar är viktiga ingredienser. Genom att se på svordomar utifrån ett kulturellt perspektiv kan vi lära oss om begrepp och idéer som är tabubelagda (Andersson & Hirsch, 1985, ss. 3-4). I Anderssons *fult språk* (1985) sägs mycket kring svordomar och tabubelagt språk. Om detta kommer vi att tala om längre fram där vi lyfter fram de teoretiska aspekter som är relevanta för undersökningen.

5. Teoretiska aspekter på svordomar

En central del av undersökningen är begreppet *svordom* eller i en annan form *att svära*. Därför är det av stor vikt att ge en definition av begreppet. I *Nationalencyklopedin* framgår det att svordomar är ett slags kraftuttryck som framförallt används i talspråket. Talaren tar till dessa ord för att förstärka sitt budskap. Orden kan till exempel vara folkliga termer för avföring, könsorgan eller sexuellt umgänge av olika slag (Ljung, 2012). Magnus Ljung står som författare till artikeln och är professor i det engelska språket vid Stockholms universitet. Han har även skrivit en bok om just svordomar, i vilken han utvecklar begreppet ytterligare.

Ljung (2006, s. 62) gör en indelning av svordomar utifrån olika tabubelagda ämnesområden vilka han kallar för svordomsmotiv. De motiv som kommer att behandlas är de som kan betraktas som de vanligaste. Det religiösa motivet innefattar de kanske vanligaste svordomarna i svenskan. Det är de ord som har anknytning till religiösa företeelser. Några vanliga exempel i svenskan är *jävla/jävlar*, *herregud*, *fan*, *helvete* eller *satan*. Från en början svor man mestadels vid de kristna gestalterna, men när dessa så småningom tappade kraft kom de även att handla om den andra sidan, det vill säga helvetet (Ljung, 2006, s. 64). Det skatologiska motivet innehåller avföringsrelaterade ord. De kan till exempel handla om att *prata skit*, tycka något är *pissdåligt* eller att uttrycka avsky genom att *pissa på någon*. Även ord som syftar till den mänskliga bakdelen såsom *arsle*, *häck* eller *röv* innefattas i denna grupp (Ljung, 2006, s. 65).

Till könsorgansmotivet räknas de ord som är folkliga termer för könsorgan till exempel *kuk* eller *fitta* som är vanligt förekommande. De används ofta som skällsord men också som så kallade irritationsutrop (Ljung, 2006, ss. 65-66). Många svordomar bygger även på samlagsmotivet som ofta kan kombineras med bland annat mammamotivet. Det ord som representerar detta motiv bäst är verbet *knulla*. Tillsammans med mammamotivet kan de yttra sig i uppmaningen *knulla din mamma*, som anspelar på moderns sexuella tillgänglighet (Ljung, 2006, ss. 66-67). Ett annat motiv som också kombineras med mammamotivet är prostitutionsmotivet. Med det avses de ord som betecknar begreppet 'att sälja sexuella tjänster för pengar'. Exempel på vanliga ord är *hora*, *slyna* eller *slampa*. Genom att påstå att någons mamma är en hora har man talat nedsättande om den andres ursprung. Det finns även motiv som syftar på homosexualitet (*bög*, *flata*), funktionshinder (*CP*, *mongo*) eller etnicitet (*blatte*, *svartskalle*) (Andersson, 1985, s. 79). Dessa motiv blir allt vanligare i svenskan eftersom de religiösa svordomarna tenderar att förlora sin laddning (Ljung, 2006, s. 38). Lars-Gunnar Andersson gör en distinktion mellan svordomar och tabubelagda ord. (Andersson, 1985, s. 79). Han menar att:

Tabubelagda ord är alltså inte samma sak som kraftuttryck och svordomar. Snarast är det så att tabubeläggningen är en förutsättning för att ett ord skall kunna bli ett kraftuttryck. Det är genom tabubeläggningen som orden får sin laddning och detta gör att de kan fungera som kraftuttryck (Andersson, 1985, s. 82)

Andersson påpekar även att ett ord är ett språkligt tecken som har två sidor (1985, ss. 47-48). En uttryckssida som står för ordets form och en innehållssida som står för det som ordet betyder. Om man tar ordet *näsa* som exempel så syftar det till ett innehåll, en kroppsdel vilken vi andas genom, snyter oss på eller luktar med. Men näsan kan benämnas på olika sätt. Först och främst benämns den främst som *näsa* men den kan även kallas för *snok* eller *kran*. De senare exemplen brukar värderas lägre och betraktas som slang. I tabell 1 som är tagen av Andersson (1985) återges några exempel för att förtydliga teorin kring innehåll och uttryck. I kategori *A* finns de vanliga orden som oftast inte väcker några hetare känslor. Orden i kategori *B* har innehållsmässigt en neutral betydelse men kan uttrycksmässigt betraktas som fula. I denna kategori hamnar ofta de ord som brukar kallas för slang. I kategori *C* har orden ett fult innehåll men kan ändå vara acceptabla i de flesta sammanhang. I den sista kategorin finns de ord som både har ett tabubelagt innehåll och ett fult uttryck. Det är de farliga orden som innefattas av de ord som i denna uppsats benämns som svordomar. I tabell 1 visas en figur för att förtydliga Anderssons teori om innehåll och uttryck.

Tabell 1, Ord efter innehåll och uttryck (Andersson, 1985, s. 48)

	A	B	C	D
Innehåll	Neutralt	Neutralt	Fult	Fult
Uttryck	Neutralt	Fult	Neutralt	Fult
	Mat	Käk	Avföring	Skit
	Näsa	Kran	Homofil	Bög
	Hus	Kåk	Våldtäkt	Jävlar

Einarsson (2009) menar att om ett ords innehåll betraktas som skamligt blir det svårt med benämning i situationer där man inte kan veta hur lyssnaren reagerar. Däremot finns det sammanhang där vissa ord blir rumsrena och det blir då inga problem med att använda dem (Einarsson, 2009, s. 133). Det går i linje med de undersökningar som tidigare har nämnts, där ord som *blatte* och *hora* använts i en kontext för att skapa en gruppidentitet. Einarsson återger även Leachs tabuteori där det beskrivs:

[...] att människors benämning av olika företeelser i vissa fall är förknippat med starka kulturbundna värderingar. Detta innebär att det lilla barnet så småningom i sitt språktillägnande märker att det kan vara känsligt att tala om vissa företeelser och att vissa ord inte är rumsrena. I tabuteorin - och hos barnen - tilldrar sig det som hamnar utanför det rumsrena särskilt intresse. Ju starkare en tabuering är, desto närmare har man kommit en viss kulturs grundläggande värderingar (Einarsson, 2009, s. 130)

Ovanstående resonemang beskriver alltså hur olika ord kan få olika betydelse beroende på kultur och sammanhang. Detta fenomen diskuteras även hos Wellros (1998) Som *språkets*

pragmatik. Med detta menar hon att språket alltid innefattar regler och sociala konventioner som styr språkanvändningen i olika sammanhang. Det är endast i ett lexikon som ord förekommer utan social kontext. Men i alla kontexter där individer kommunicerar är betydelsen ett resultat av tolkning, en kognitiv process, hos den som lyssnar på det någon annan säger. För att illustrera detta nämner Wellros ordet *flicka* som exempel. I ett lexikon beskrivs betydelsen som en 'ung person av kvinnligt kön'. Men sammanhanget där ordet används kan delvis förändra betydelsen eller lägga till en extra komponent. Om en medelålders man till exempel talar om sin *lilla flicka* syftar han antagligen på sin dotter. Om han istället talar om sin sons *flicka* syftar han kanske på sonens flickvän. En fotbollstränare kan kalla sitt lag för *mina flickor*. I dessa exempel utvidgas den lexikala betydelsen med en ny komponent som grundas i relationen mellan den som talar och den som omtalas. Ordet kan även få en negativ och nedvärderande innebörd. Om en man kallar sin kvinnliga kollega för *lilla flicka* förmedlar han en överlägsen och nedlåtande attityd (Wellros, 1998, s. 32).

Alla människor brukar mer eller mindre anpassa sitt språk till det sammanhang som de befinner sig i. Detta fenomen kallar Einarsson för *ackommodation* (2009). Begreppet *ackommodation* står för kommunikativ anpassning vilken kan vara verbal eller icke-verbal. Anpassningen kan vara *konvergent* vilket innebär att man närmar sitt beteende till samtalspartnern. Den kan också vara *divergent* vilket är motsatsen, då man fjärrar sitt beteende från den man pratar med och visar på så sätt sitt ogillande. *Ackommodationen* berör alla delar av språket, såväl kroppsspråk som prosodi eller ordval.

6. Metod och material

Vi har samlat in vårt material genom en webbenkät (bilaga 1) som handlar om informanternas syn på svordomar. Vi har också gjort kvantitativa innehållsanalyser av samtal i fokusgrupper för att undersöka i vilken mån svordomar förekommer. Omfånget på informanter kan ifrågasättas vilket vi är medvetna om. Resultatet och de slutsatser vi drar, bör därför inte betraktas som sanningar utan hur våra informanter förhåller sig till och brukar svordomar. Men det kan peka i en viss riktning om hur den generella synen är.

6.1 Enkät

Genom att använda enkät som insamlingsmetod kan man på ett smidigt och enkelt sätt samla in data. Det är lätt att jämföra svaren eftersom samma frågor ställs till samtliga informanter (se bilaga 1). Det går att variera mellan olika typer av svarsalternativ. Genom att man kan ställa frågor med fasta svarsalternativ blir det enkelt att göra kvantitativa tolkningar av svaren. Nackdelen är att man inte får en djupare inblick i hur varje informant tänker kring ämnet.

Ställer man istället frågor med öppna svarsalternativ får man mer utförliga svar kring hur respondenten tänker (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, & Wängnerud, 2007). Fördelen med enkäter är också antalet svar som kan samlas in. Med hjälp av en enkät är det lättare att samla in och sammanställa resultat än med samtalsintervjuer. Utifrån undersökningens karaktär hade det troligen varit bättre med samtalsintervjuer istället för enkätfrågor med öppna svarsalternativ men på grund av tidsmässiga och ekonomiska begränsningar gick detta inte att genomföra.

När man gör en enkätundersökning krävs det att frågorna är genomtänkta för att man ska få rätt svar. Frågorna bör vara så korta som möjligt för att man inte ska trötta ut informanterna. De bör inte innehålla svåra ord eller negationer som kan skapa förvirring. Man ska även undvika vaga begrepp i frågorna (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, & Wängnerud, 2007, ss. 275-276) vilket i vår undersökning visade sig vara problematiskt att undvika. Begreppet *svordom* och *att svära* används flertalet gånger i våra frågor. Vad som är en svordom kan tolkas olika av olika individer. Det blir problematiskt eftersom att det i frågorna utgås från att svordomar är dessa typer av ord. Vi ansåg dock att detta var det bäst beskrivande uttrycket att använda och även om uppfattningen varierar har de flesta av våra informanter samma definition av begreppet.

I arbetet med att söka informanter till undersökningen har vi använt oss av sociala medier och mejlkontakter. Vi tog kontakt med en organisation som heter *Svenskläraryöreningen* som har ett stort kontaktnät bland svensklärare. De har ett forum på den välkända webbplatsen *facebook* med cirka 600 medlemmar. Genom att vi annonserade om vår undersökning tillsammans med en direktlänk till webbenkäten fick vi många svar (bilaga 2). Därefter fick vi hjälp av flera personer att sprida vår enkät ytterligare, bland annat genom Svenskläraryöreningens egen webbplats där också länken fanns tillgänglig. Sammanlagt fick vi 43 svar på enkäten. Möjligheterna till att sprida en enkät via internet ger många fördelar. Vi kan på kort tid nå ut till ett större antal respondenter inom den specifika grupp som vi är intresserade av, vilket inte hade varit möjligt annars. På annat sätt däremot kan vi inte med säkerhet veta att alla som har svarat på enkäten är svensklärare. För att underlätta det logistiska arbetet för oss själva och de som svarar har enkäten varit öppen för de som hittar länken, vilket är problematiskt för undersökningens validitet. Teoretiskt sett kan individer som inte är svensklärare ha påverkat resultaten genom att svara på enkäten, men utifrån vår bedömning av enkätsvaren och det faktum att de forum som vi har annonserat på främst besöks av svensklärare ser vi resultatet som användbart. Vidare kan samma faktor ha påverkat undersökningen på ett annat sätt. I annonseringen framgick det att undersökningen var riktad till högstadielärare. Risken finns att enkäten även har gjorts av svensklärare som undervisar på andra nivåer, vilket medför att undersökningen inte blir representativ för högstadielärare. I efterhand har vi insett att det effektivaste vore att göra urvalsgrupper där informanterna fick ange vilken nivå de undervisar på och i vilket ämne.

För att få in så många enkätsvar som möjligt har vi använt oss av en webbtjänst som heter *surveymesh*. Med hjälp av den kan man göra en enkät som det går att skapa en länk till. Länken kan i sin tur annonseras ut på olika webbplatser eller i mejl (*Surveymesh*, 2010). Totalt fick vi 43 svar på enkäten vilket under omständigheterna får betraktas som tillräckligt.

De svar vi har fått är inte generella för svensklärare, men ger med stor sannolikhet en fingervisning om vilken syn och förhållningssätt de har gentemot svordomar.

6.2 Kvantitativ innehållsanalys

För att ta reda på om eller i vilken utsträckning elever svär har vi använt oss av så kallade fokusgrupper för att försöka skapa ett naturligt och socialt sammanhang (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, & Wängnerud, 2007, s. 361). Vi har låtit grupper med 3-4 elever arbeta med problemlösning. Detta har gjorts i tre olika klasser på två olika skolor som ligger i Göteborg med omnejd. Problemlösningen gick ut på att varje grupp tillsammans skulle lösa 3-4 tändsticksproblem (Gustavsson, 2010). Vid analysen av ljudupptagningen fokuseras det på deltagarnas språkbruk genom att vi undersökte hur ofta svordomar förekommer under samtalen. Detta syfte var dolt för de deltagande eftersom att det annars finns stor risk att resultatet påverkas om informanterna har kännedom om det verkliga syftet. De deltagande fick på förhand veta att de skulle bli inspelade och de fick själva bestämma om de ville vara med i undersökningen.

En fördel med att arbeta med fokusgrupper i förhållande till samtalsintervjuer är att den enskilde informantens roll minskar i samtalet (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, & Wängnerud, 2007, s. 362). Det passar till undersökningens syfte eftersom vi ville försöka skapa ett så naturligt samtal som möjligt. Något som dock kan ha stor inverkan på respondenternas beteende är det faktum att samtalet spelas in. Eftersom att det finns en mikrofon och informanterna är medvetna om detta finns det risk att samtalet blir mer formellt än informellt. Andersson (1985, ss. 70-74) menar att en informell situation är när en talare känner sig trygg. En formell situation är motsatsen, alltså en situation där talaren känner sig otrygg. Ett exempel på en sådan situation är när man blir intervjuad i en tv-studio. Ett formellt samtal tenderar att exempelvis medföra mindre dialektalt uttal, slang, svordomar och lediga ordval. Det gör att det är svårt att undersöka individers naturliga språk.

6.3 Etiska frågor

Vi har använt oss av vetenskapsrådets etiska riktlinjer för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. De listar fyra huvudkrav som bör efterföljas vid genomförandet av en studie: *Informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. *Informationskravet* lägger vikt vid att forskaren ska informera sina informanter om undersökningens syfte. I vissa fall där förhandsinformationen kan äventyra resultatet går det att ge en tydligare förklaring efter undersökningen (Vetenskapsrådet, 2011). I enkätundersökningen har det framgått tydligt vilket syfte undersökningen genom de inbjudningar (bilaga 2) till enkäten som vi har skickat ut. Det blir mer problematiskt med

fokusgrupperna då vi endast informerade informanterna att vi skulle studera hur de kommunicerar med varandra. Vi nämnde ingenting om att vi skulle göra en kvantitativ bedömning på deras användning av svordomar, men bedömer det som att ingen har blivit kränkt av experimentet.

Samtyckeskravet innebär att "[f]orskaren skall inhämta uppgiftslämnarens och undersökningsdeltagares samtycke. I vissa fall bör samtycke dessutom inhämtas från förälder/vårdnadshavare (t.ex. om de undersökta är under 15 år och undersökningen är av etiskt känslig karaktär)" (Vetenskapsrådet, 2011, s. 9). I de fall där undersökningen inte är av privat, etisk eller känslig natur kan samtycke hämtas från till exempel skolledare eller lärare. Vi bedömer inte att vår undersökning är problematisk utifrån tidigare nämnda faktorer och har därför endast fått samtycke av lärare och skolledning.

Alla informanter i undersökningen är anonyma och inga uppgifter har sparats om dem mer än de svar de har angett. Vi har följt *konfidentialitetskravet* som handlar om att informanter ska vara anonyma i forskningsundersökningar (Vetenskapsrådet, 2011, s. 12). Det sista kravet som vi har följt är *nyttjandekravet*. Det innebär att de insamlade materialet i undersökningen inte får användas eller utlånas för icke-vetenskapliga syften (Vetenskapsrådet, 2011, s. 14).

7. Resultat

I detta avsnitt presenteras resultatet av de undersökningar som genomfördes i samband med denna uppsats. Först redogörs resultatet av en kvalitativ innehållsanalys av tre fokusgruppers bruk av svordomar. Därefter redogörs resultatet för enkätundersökningen som syftade till att undersöka svensklärares attityder till svordomar. Dessa resultat analyseras därefter och lyfts upp till diskussion.

7.1 Kvantitativ innehållsanalys

Materialet till den kvantitativa innehållsanalysen samlades in i april 2012. Den genomfördes med totalt 8 grupper. De bestod av 3-5 elever från totalt tre klasser, vilket slutligen ledde till att undersökningen kom att omfatta runt 40 deltagare.

7.1.1 Resultat av kvantitativ innehållsanalys

Generellt sett var eleverna effektiva med problemlösning och de flesta lyckades lösa uppgiften. Tiden för utförandet varierade mellan tre och tio minuter. Den grupp som höll på längst (grupp 3) var också den i vilken det förekom flest svordomar. Det som vi kommer att redovisa är förekomsten av svordomar i elevernas kommunikation. Om man placerar in orden i de olika motivkategorierna återges en mer nyanserad bild utifrån vilka motiv som är vanligt förekommande. Resultatet för alla grupperna tillsammans redovisas i tabell 2:

Tabell 2. svordomar i fokusgrupper

Religiösa motivet	Skatologiska motivet	Könsorgansmotivet	Prostitution	Samlag	Övrigt
Jäklar	Shit				Efterbliven x2
Fan x5	Bajenkelt				Aslätt
Jävlar	Sketlösnin gar				
Jävla x4					
Jävligt					
Vafan x4					

Svordomarna i tabell 2 användes i alla grupper utom en. Det motiv som förekom flest gånger var de religiösa svordomarna, följt av de skatologiska och därefter övriga motiv.

7.1.2 Analys av kvantitativ innehållsanalys

Det finns antagligen många skäl till att resultatet har blivit annorlunda gentemot Ambjörnssons (2007), Jonssons (2007) och Anderssons (1985) undersökningar. Men en stor bidragande orsak är att samtalen blev så pass formella som de blev. Genom att informanterna visste om att de blev inspelade blev de mer medvetna om sitt sätt att tala på och använde mindre svordomar. Att det förekom mest svordomar i grupp 3 kanske helt enkelt berodde på att informanterna blev bekväma i situationen och glömde av att de blev inspelade. Därmed tenderade också samtalet till att bli mer informellt.

7.2 Enkät om svensklärares attityder till svordomar

Enkäten om svensklärares attityder till svordomar genomfördes under april månad 2012 och gjordes tillgänglig för respondenterna digitalt. Sammanlagt var det 43 personer som svarade på enkäten. Frågorna var utformade för att vi skall kunna utforska informanternas svar utifrån dels deras roll som språkbrukare och deras roll som svensklärare. Resultatet av informanternas svar kommer att redovisas i procenttal, förutom där annat anges.

7.2.1 resultat

Den första enkätfrågan var riktad till informanternas roller som språkbrukare och löd ”Använder du svordomar?”. Informanterna gavs två svarsalternativ att välja mellan och 91 % svarade ja på denna frågeställning medan 9 % svarade nej. Därpå ombads dem att uppskatta hur ofta de svär utifrån tre olika svarsalternativ. Resultatet blev att 22 % ansåg sig svära ofta, 45 % svära ibland och 33 % att de svär sällan.

Därefter ombads informanterna att i fritext skriva ner de tre svordomar som de ansåg vara grövst. De insamlade svaren kategoriserades, i likhet med fokusgruppernas resultat, utifrån motiv och det samlade resultatet återges i tabell 3. Siffrorna efter varje ord representerar hur ofta ordet förekom och motivets samlade förekomst betecknas av siffran efter varje kategori.

Tabell 3. De grövsta svordomarna

Religiösa motiv (24)	Skatologiska motiv (2)	Könsorgansmotiv (24)	Prostitution (20)	Samlag (5)	Övrig (15)
Jävlar (9)	Rövhål	Fitta (17)	Hora (15)	Fuck (2)	Bög (5)
Helvete (8)	Röv	Kuk (5)	Slyna (2)	Knulla (2)	Böggjävvel (4)
Fan (5)		Kuken	Fittluder	sug kuk	Mongo
Satan		Fittan	Horjävel		Efterbliven
Fy fan			Kukhora		Fulefan
					Bögig
					Jude
					CP

Vi kan utifrån det resultat vi presenterar i tabell 3 konstatera att det religiösa motivet samt könsorgansmotivet utgör en majoritet av svaren (26 % vardera). Det är värt att påpeka att ett flertal av informanterna valde att enbart inkludera religiöst motiverade ord i begreppet svordomar, vilket kan vara en förklaring till dess höga frekvens. Svordomar med prostitutionsmotiv utgör en nästan lika stor del av resultatet (22 %), där främst ordet *hora* (16 %) utmärker sig. Tillsammans med det könsrelaterade ordet *fitta* (19 %) är dessa två ord de enskild mest förekommande svaren.

De efterföljande frågeställningarna var mer inriktade på informanternas roller som svensklärare. Den första bland dessa, fråga 4 löd ”Tycker du att elever svär för mycket?”. Informanterna fick två svarsalternativ att välja mellan och vårt resultat visade 61 % av informanterna svarade ja på denna fråga medan 39 % svarade nej. Nästföljande frågeställningen utforskade lärarnas syn på elevernas språkbruk i klassrummet, och löd ”Bör svordomar regleras i klassrummet?”. Vårt resultat visade på att nästan tre fjärdedelar av informanterna, 74 %, var positivt inställda till detta medan 26 % ansåg att denna åtgärd inte var nödvändigt.

Fråga 6 och 7 var sammanlänkade och först ombads informanter svara på huruvida de ansåg att svordomar bör vara en del av språkundervisningen. En övervägande majoritet, 91 %, ansåg att dessa bör inkluderas i undervisningen medan 9 % av informanterna var negativt inställda till det. I fråga 7 skulle informanterna motivera sina svar på fråga 6. Dessa svar valde vi därefter att dela in i fyra kategorier, utifrån Andersson och Hirschs (1985, s. 3) motiveringar för att studera svordomar. Dessa kategorier motiverar undervisningen av svordomar utifrån att:

- De är vanligt förekommande
- Denna typ av ord tillhör talspråk
- Det visar på kreativitet hos språkbrukaren
- Det speglar den kultur som språkbrukaren befinner sig i.

Det samlade resultatet presenteras i tabell 4.

Tabell 4. Kopplingar till undervisning

Speglar kulturen	Tillhör talspråket	Vanligt förekommande	Visar kreativitet
54 %	23 %	21 %	2 %

Mer än hälften av informanterna anser att undervisningen av svordomar motiveras utifrån dess kulturella funktion, medan en femtedel vardera anser att det antingen är vanligt förekommande eller att det är en naturlig del av talspråket. Endast en informant ansåg att det visar på kreativitet hos språkbrukaren.

I de två avslutande frågorna fick informanterna i fritext beskriva på vilket sätt de bemöter elevernas bruk av svordomar. Vi valde att dels att undersöka lärarnas bemötande av svordomar i klassrummet (fråga 8) samt bemötandet av detsamma utanför klassrummet (fråga 9). Informanternas svar delades in två kategorier: den accepterande samt den icke accepterande attityden till bruket av svordomar. Resultatet presenteras i tabell 5.

Tabell 5. bemötande av svordomar

Klassrummet		Utanför klassrummet (ex. korridor, skolmatsal osv.)	
Accepterande	Icke accepterande	Accepterande	Icke accepterande
35 %	65 %	53 %	47 %

Vi kan utifrån resultatet i tabell 5 konstatera att acceptansen gentemot svordomar är högre utanför klassrummet bland våra informanter. Två tredjedelar av informanterna visade en icke accepterande attityd mot elevernas bruk av svordomar i klassrummet, medan mindre hälften av informanterna hade samma attityd utanför klassrummet. Därmed fann vi att en majoritet av informanterna hade en accepterande inställning till svordomar, såvida dessa yttrades utanför klassrummet.

7.2.2 Analys av enkät

Utifrån den första frågeställningen i enkäten, ”Använder du svordomar?”, fick vi resultatet att 91 % av de medverkande brukar svordomar i någon utsträckning. Vid en jämförelse med tidigare forskning har det även då etablerats att en majoritet av språkbrukarna använder svordomar i sitt vardagsspråk. Lars-Gunnar Andersson slår fast i *Fult språk* att: "[t]re fjärdedelar av befolkningen (i runda tal) använder svordomar och ungefär lika många anser att det är fult att svära" (Andersson, 1985, s. 110). I vår undersökning är denna andel betydligt högre, då nio av tio respondenter säger sig svära och vi kan därför dra slutsatsen att bruket av svordomar är mer utbrett i vår undersökning än Anderssons. De bakomliggande skälen till att svära förklarar Andersson med att dela in motiven till detta i tre kategorier; psykologiska, sociala och språkliga motiv. Det psykologiska motivet förklarar bruket av svordomar som en naturlig följd av frustration. Frustrationen leder till aggressivitet, som förlöses verbalt med hjälp av svordomar. Andersson påpekar dock att: "[e]tt problem med att hävda att svärandet är ett naturligt och medfött beteende är att förklara varför man inte svär i vissa kulturer" (Andersson, 1985, s. 112).

De sociala motiven skiljer sig från det psykologiska genom att det är flera personer involverade, samt att: "dessa socialt motiverade svordomar är inte till för att ge utlopp för starka känslor eller att avreagera sig" (Andersson, 1985, s. 113). Andersson (1985, ss. 113-121) delar in dessa i sex underkategorier:

- a) För att visa sig tuff
- b) För att chockera
- c) För att ange grupptillhörighet
- d) För att smäda eller skälla på en annan
- e) För att visa vänskap
- f) För att lägga bort titlarna.

I den sistnämnda kategorin hävdar Andersson att bruket av svordomar i ett samtal sänker formalitetsgraden på samma sätt som bortläggande av titlar gör inom mer formella sammanhang.

I likhet med en undersökning genomförd av Lars-Gunnar Andersson vid Umeå universitet år 1977 säger sig en majoritet av informanterna i vårt resultat tillhöra den kategori som brukar svordomar ibland (45 %). Denna siffra var dock betydligt högre i Anderssons undersökning: ”I samtliga grupper är det upp emot 75 % som säger sig svära *ibland* (vad nu detta innebär?)” (Andersson, 1977, s. 10). Andersson påpekar att det är problematiskt att analysera detta

resultat då: [d]en enes uppfattning om vad som är *ibland* kan säkert skilja sig från den andres” (Andersson, 1977, s. 10). Detta konstaterande gäller även vårt resultat då definitionen av att svära *ibland* är den mest tydliga av de tre svarsalternativ vi valt att inkludera på frågan.

När informanterna ombads att rangordna de tre svordomar de ansåg vara grövst så visade det sig att definitionen av begreppet svordomar kom att inverka på resultatet. Tillsammans med könsorgansmotivet utgjorde de religiöst motiverade svordomar den största gruppen av svar. I samband med att informanterna lämnade dessa svar påpekade vissa att de egentligen ansåg könsord vara grövre, men att dessa enligt dem inte klassas som svordomar. Denna tolkning som flertalet av våra informanter gör kan förklaras med det religiösa motivets traditionellt starka ställning i de nordiska språken. Ljung påpekar att: ”[i] svenskan och tyskan har denna typ av svordomar traditionellt varit de enda gångbara vid sidan av de folkliga orden för avföring...” (Ljung, 2006, s. 64). Det är även värt att lägga märke till att de två enskilda ord som flest svarande angivit är *fitta* och *hora*. Båda dessa ord kategoriseras av Ljung som ”... en ny typ av svenska svordomar [som] är på väg att etablera sig” (Ljung, 2006, s. 74). Troligen kan den högra frekvensen av dessa ord förklaras genom att de upplevs som mer främmande än andra typer svordomar, vilket även bekräftas av de informanter som valde att inte kategorisera könsord, där exempelvis *fitta* ingår, som svordomar. En ytterligare förklaring är att de båda orden, enligt Ljung, kan sägas tillhöra de: ”... aggressiva utropen riktade mot andra personer” (Ljung, 2006, s. 74).

En majoritet av informanterna (61 %) svarade att de tycker att elever svär för mycket. Det är en åsikt som även Magnus Ljung finner vanlig då han hävdar att: ”Den allmänna uppfattningen om denna grupp [skolelever] är att de gärna använder slang och svordomar, en uppfattning som får stöd i de språkvetenskapliga studier som gjorts” (Ljung, 2006, s. 92). Detta utbredda bruk av svordomar bland eleverna kan förklaras med en tabuteori framlagd av antropologen Edmund Leach. Han menar att unga språkbrukare tenderar att dras mot företeelser och ord inom språket som hamnar utanför det rumsrena. Detta anser Leach är bundet till kulturen eftersom ”[j]u starkaren en tabuering är, desto närmare har man kommit en viss kulturs grundläggande värderingar” (Einarsson, 2009, s. 130)

När vi kombinerar detta resultat med resultatet på fråga 8, ”Beskriv kort hur du bemöter svordomar i klassrummet”, vill vi lyfta ett samband vi finner intressant. 65 % av lärarna markerar sitt missnöje med elevernas bruk av svordomar i klassrummet medan nästan lika många, 61 %, anser att elever svär för mycket. Detta innebär att trots att en majoritet av de svarande tydligt markerar sitt ogillande gentemot eleverna så fortsätter dessa att svära i en hög utsträckning. Detta kan möjligtvis förklaras med begreppet språklig ackommodation, som enligt Einarsson (2009) innebär att språkbrukaren mer eller mindre anpassar sitt språk till det sammanhang som de befinner sig i och vem denne talar med. Utifrån de resultat vi fått fram drar vi slutsatsen att elevernas ackommodation gentemot den undervisande läraren kan tolkas som divergent, dvs. att eleverna medvetet väljer att fjärma sitt språkliga beteende från den undervisande lärarens.

Därmed kan man anse att det faller sig naturligt för en majoritet av informanterna att vilja reglera svordomar i klassrummet (74 %). Detta kan dock tolkas som en paradox eftersom tidigare resultat har visat att en ännu större majoritet av informanterna själva brukar svordomar (91 %). Vi väljer dock att förklara detta genom att lyfta fram det Anderssons kallar för talsituationer: ”Talsituationer är mer eller mindre formella och vad som är ett rimligt resonemang för en situation behöver inte vara det för en annan” (Andersson, 1985, s. 123). Andersson urskiljer tre olika inställningar svärande i olika talsituationer:

1. Språkbrukare som anser att svordomar borde vara totalförbjudna i alla situationer
2. Språkbrukare som tillåter svordomar i mindre formella sammanhang men som fördömer dessa i formella situationer.
3. Språkbrukare som tillåter svordomar i alla sammanhang.

Vi kan då utifrån tidigare resultat som visade att flesta svarande själva brukar svordomar, och att en majoritet av dessa endast använder dem ibland (45 %), placera in majoriteten av enkätens informanter i kategori 2. Kopplar vi denna slutsats till det resultat vi fick på fråga 8 och fråga 9, där informanterna gjorde en åtskillnad på språkbruket i och utanför klassrummet, kan vi tolka det som att informanterna i detta fall betraktar klassrummet som en formell situation. På samma vis betraktas situationer utanför klassrummet som informella av informanterna, då en majoritet av de svarande hade en accepterande attityd mot svordomar i dessa miljöer.

I resultatet fann vi att 91 % av de tillfrågande svensklärarna ansåg att svordomar bör inkluderas i undervisningen. Samma andel informanter brukade själv svordomar vilket föranleder oss att tro att språkbrukarnas allmänna inställning till svordomar har påverkat deras roll som svensklärare. Majoriteten av dessa informanter motiverade svordomarnas plats i undervisningen med att peka på dess kulturella funktioner. Detta menar även Andersson som hävdar att:

Kulturens föreställningsvärld bestämmer alltså vad som är fult och orent. Omvänt kan vi säga att ett studium av vad som i en viss kultur bedöms som fula ord, fula ting eller fula handlingar kommer att kasta ett ljus över denna kulturens föreställningsvärld. Detta är naturligtvis ett av de bättre skälen att intressera sig för det fula språket, eller snarare våra föreställningar om det fula språket (Andersson, 1985, s. 15).

Även Peter Trudgill finner svordomar intressanta ur denna aspekt: ”Generally, the type of word that is tabooed in a particular language will be a good reflection of at least part of the system of values and beliefs of the society in question” (Trudgill, 2000, s. 18). I målen för svenskundervisningen i LGR11 finner vi följande formulering: ”Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess normer, uppbyggnad, historia och utveckling samt om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier.” (Skolverket, 2011, s. 89). Både Andersson och Trudgill pekar

främst på svordomars funktion som en reflektion av normer, både på ett kulturellt och ett språkligt plan. De språkliga normernas relevans i undervisningen uttrycks tydligt i LGR11, som även pekar på språkbrukets variation i relation till sociala sammanhang. Detta förtydligas ytterligare i LGR11 då eleven ämnas förstå "[s]killnader i språkanvändning beroende på i vilket sammanhang, med vem och med vilket syfte man kommunicerar" (Skolverket, 2011, s. 94). Dessa skillnader kan kopplas till språkanvändarens kulturella preferenser, men även till vårt talspråk. I vårt resultat fann vi att ungefär en fjärdel av informanterna vill koppla undervisning om svordomar till talspråket, och har då främst den utbredda användningen av svordomar som motiv. Till exempel svarade en informant att: "man måste tala om språket vi använder".

Nästan en fjärdel av informanterna vill koppla undervisning om svordomar till talspråket, och har då främst den utbredda användningen av svordomar som motiv. Till exempel svarade en informant att: "man måste tala om språket vi använder". Den närmast motsvarande formuleringen vi finner i LGR är att eleven ska tillskansa sig "[s]killnader i språkanvändning beroende på i vilket sammanhang, med vem och med vilket syfte man kommunicerar" (Skolverket, 2011, s. 94)

8. Diskussion

Denna diskussion syftar till att vidare analysera det insamlade materialet och koppla detta främst till Andersson och Hirschs motiv till att studera svordomar. Den enkätundersökning som ligger till grund för vår uppsats har flera syften. Dels valde vi att undersöka svensklärares rådande attityder till bruket av svordomar bland elever och en eventuell undervisning av detta språkliga område. Vi ansåg det även intressant att undersöka informanternas egna språkbruk, och använda detta för att motivera svordomarnas relevans i undervisningen. Eftersom 91 % procent av de tillfrågade svensklärarna i olika hög grad brukade svordomar så bör vi kunna dra slutsatsen att svordomarna är en del av språket, vilken åsikt man än må ha om detta. Den forskning som bedrivits på området, främst av Magnus Ljung och Lars-Gunnar Andersson, pekar i samma riktning. I en jämförelse mellan vår enkätundersökning och den som Andersson genomförde 1977 så har procentuellt fler språkbrukare börjat använda svordomar i sitt vardagsspråk. Men detta underlag är inte tillräckligt för att man som lärare kan inkorporera svordomarna i svenskundervisningen, vilket även bekräftas när lärarna ombads att motivera en eventuell undervisning av svordomar i vår enkätundersökning. Drygt en femtedel av de tillfrågade ansåg att huvudsyftet med att undervisa i svordomar var just att det var så vanligt förekommande, medan mer än hälften av de svarande ansåg att det bör behandlas som ett kulturellt fenomen. Även denna åsikt återfann vi i både Ljungs och Anderssons resonemang kring studiet av svordomar och den genomsyrar dessutom många av våra frågeställningar i enkätundersökningen. Många av de svar som vi samlat in kan relateras till just svordomar som ett kulturellt fenomen. I exempelvis

inledningen till denna uppsats belyste vi hur svordomarna genom historien har varit ord som har väckt reaktion och haft en effekt som andra ord inte har. Bruket av dessa ord har belagts med hårda straff inom många kulturer, och trots att vi har svårt att finna liknande exempel i det moderna svenska samhället så kan vi fortfarande definiera svordomarna som ett tabubelagt område inom skolvärlden. Exempelvis ansåg en majoritet av svensklärarna som deltog i vår enkät att dagens elever svär i en alltför hög utsträckning och att läraren bör korrigera detta beteende när det sker i klassrummet. Även i Anderssons undersökning framkom det att tre fjärdelar av informanterna ansåg att det var fult att svära. Det intressanta i detta sammanhang blir därför att försöka besvara frågan om varför det förekommer svordomar bland eleverna i en alltför hög grad trots att en majoritet av lärarna aktivt arbetar för att minska deras förekomst?

I resultat- och analysdelen lyfte vi fram Edmund Leachs tabuteori (Einarsson, 2009) som menar att barnet (i vårt fall eleven) lär sig vilka språkliga områden som anses vara känsliga, och inte rumsrena i vissa sammanhang. Dessa ter sig särskilt intressanta för barnet eftersom de i slutändan återspeglar en kulturs grundläggande värderingar. Utifrån detta drar vi slutsatsen att lärarens försök att motverka elevernas svärande i själva verket stärker svordomarnas status som tabubelagda, och paradoxalt nog blir mer intressanta för eleven i dess språkbruk. På en individuell nivå är detta en rimlig förklaring, dock så är det relevant att även lyfta den sociala miljöns betydelse för svordomarnas förekomst. Anderssons sociala motiv för svärande delades in sex kategorier, dock så är det kategori C; För att ange gruppstillhörighet, som är mest intressant i vårt resonemang. Om vi utgår ifrån att barnet har ett naturligt intresse för det tabubelagda så kan vi dra slutsatsen att detta är en av många faktorer som skiljer ett barns syn på världen från en vuxen persons. I sociala miljöer, såsom klassrummet och skolkorridoren, söker barnet sin gruppstillhörighet och därmed blir detta typ av språkbruk en del av sökandet efter en gruppidentitet. I klassrumssituationen kan vi därför säga att eleverna manifesterar sin gruppstillhörighet till de andra eleverna och gentemot läraren genom att bland annat använda svordomar. Detta kan även betraktas som en divergent typ av språklig ackommodation, eftersom eleverna väljer att markera och distansera sig från lärarens språksyn. Läraren i sin tur bygger på denna distans genom att markera att hon inte accepterar detta. Vi kan också betrakta svordomarnas funktion som en spegling av skillnader mellan en ungdomskultur och en vuxenkultur.

Det är också intressant att lyfta fram distinktionen av formella och informella sammanhang. I vårt resultat kunde vi peka på att svensklärarna i högre utsträckning accepterade elevernas bruk av svordomar utanför klassrummet än under lektionerna. Detta, kombinerat med det faktum att en majoritet av informanterna själva svor, ledde till slutsatsen att en majoritet av de svarande kunde acceptera svordomar i informella sammanhang men förbjuda i mer formella sådana. Eftersom svordomar förekom både i klassrummet och i korridoren kan man dra slutsatsen att eleverna anser att svordomar bör vara tillåtna i alla sammanhang. Dock motsätter vi oss detta och väljer att även binda synen på formella och informella sammanhang till kulturella skillnader. Alltså att sammanhanget definieras av den som talar. För eleverna har klassrummet förknippats med ett informellt sammanhang, medan exempelvis en

släktmiddag kan vara ett formellt sammanhang. Återigen kan vi koppla svordomarnas funktion till kulturella skillnader mellan åldersgrupper.

Även när informanterna ombads att rangordna de tre svordomar som de ansåg vara grävst ser vi en spegling av den kultur som vi verkar inom. Redan vid själva tolkningen av uppgiften *Skriv ner de tre svordomar som du tycker är grävst*, väljer en del av informanterna att exkludera könsorden från svordomarna. Detta är något som vi borde ha förutsett och klartgjort i vår frågeställning. Till vårt försvar så har hela vår uppsats baserats på Ljungs definition av svordomar, där könsord inkluderas som en självklarhet. Informanternas tolkning visar dock att svordomar med religiösa motiv har haft en särskilt stark ställning i de nordiska språken. Trots att religiösa motiven är något överrepresenterade i vår undersökning, så var de två enskilt mest förekommande orden *hora* och *fitta*. Vid närmare bakgrundsundersökningar av dessa framkommer det att användningen av ordet *hora* som svordom utvecklades i de katolska och grekisk-ortodoxa kulturerna och kan betraktas som ett relativt nytt fenomen i vår kultur, i jämförelse med exempelvis det religiöst motiverade *fan*, *jävlar* etc. (Ljung, 2006, s. 34). Könsordet *fitta* har en längre historia inom vår kultur men ordet möttes av en avvisande attityd bland den framväxande borgerligheten under 1800-talet och första hälften av 1900-talet (Ljung, 2006, s. 29). Utifrån denna bakgrund förklaras informanternas svar utifrån svordomarnas kulturella funktioner, då det förstnämnda är relativt obekant för oss utifrån våra kulturella preferenser och det sistnämnda har betraktats som socialt oacceptabelt att använda.

8.1 Didaktiska kopplingar

Vi har kunnat fastställa att man utifrån vår analys och diskussion kan hävda att:

- Svordomar är vanliga.
- Svordomar är typiska för talspråket.
- Svordomar kan avslöja djupt rotade aspekter av en kultur.

I analysdelen i denna uppsats har vi också valt att lyfta in kunskapsmål från LGR 11 som stämmer överrens med dessa påståenden. När vi kombinerar vårt resultat med de kunskapsmål som det redogörs för i skolans styrdokument, drar vi slutsatsen att undervisning om svordomar bör anses vara relevant. Denna slutsats förstärks ytterligare av att 91 % av de svensklärare som besvarade vår enkätundersökning har samma syn i frågan.

Vid en jämförelse av vår slutsats och det centrala innehållet i svenskundervisningen i årskurserna 7-9 enligt LGR 11, finner vi ingen formulering som kan anses motsvara vårt resultat. Det närmaste exemplet är att undervisningen skall behandla: ”Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning” (Skolverket, Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet., 2011, s. 93). Vår förhoppning med detta arbete är att kunna visa att undervisningen om svordomar är så pass relevant att detta uttrycks tydligare i det centrala innehållet. Vi anser att det finns ett alltför stort tolkningsutrymme i den nuvarande formuleringen, vilket kan leda till

att vissa lärare undviker detta ämnesområde. Som vi nämnde i inledningen är svordomar fortfarande ett så pass tabubelagt område att exempelvis Mackleanskolan i Skurup inrättar en handlingsplan mot svordomar, och bruket av dessa leder till bestraffning. En eventuell undervisning i ämnet kommer därför troligtvis att betraktas som kontroversiell av somliga, och därmed behöver svordomarnas plats i språket och kulturen tydliggöras och legitimeras i styrdokumentet för att undervisningen om detta ska kunna genomföras.

Vi har även pekat på att den typ av hantering av ungdomars språkbruk som Mackleanskolan uppvisar kan vara kontraproduktiv. Svordomar är vanligt bland språkbrukare och framförallt bland unga. Trots att man intagit en attityd som innebär nolltolerans mot svordomsbruk har inte eleverna påverkats nämnvärt i sitt språkbruk, utan vi ser istället att läraren riskerar att skapa ytterligare distans mellan sig själv och sina elever. Detta går stick i stäv med LGR 11:s övergripande mål och riktlinjer som fastslår att: ”Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande” (Skolverket, Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet., 2011, s. 14). Genom att lyfta in svordomarna i undervisningen anser vi att läraren uppmärksammar den typ av språkbruk som är vanligt förekommande bland eleverna. Detta har tagits till vara på i ett relativt nytt läromedel som är skrivet för årskurs nio. I *Svenska direkt* (Peña, Eriksson, & Guvå, 2012) finns ett kapitel som behandlar ungdomsspråk. Genom olika diskussionsfrågor får eleverna bland annat reflektera över vad som fult språk, huruvida det är okej att svära i klassrummet, om det är okej att en lärare svär eller om det är okej att säga *hora* eller *bög* till en kompis (Peña, Eriksson, & Guvå, 2012, s. 386).

Avslutningsvis skall vi diskutera hur en eventuell undervisning om svordomar kan genomföras. Vi fann att den existerande undervisningen på området ofta hade fokus på de kulturella aspekterna, vilket vi tycker är en god utgångspunkt. Genom att inleda med att lyfta svordomarnas uppkomst och deras roll i historien, kommer läraren att ha en stabil grund att fortsätta sitt arbete på. Exempelvis kan läraren utgå ifrån Magnus Ljunges *Svordomsboken*, som innehåller ett utförligt kapitel om svordomarnas roll i historien. Man kan också arbeta ämnesövergripande med detta och inkludera svordomar i historieundervisningen. Därefter kan arbetet utgå ifrån exempelvis den analys som vi genomfört av en av enkätfrågorna i denna uppsats. Läraren kan be eleverna att rangordna de tre svordomarna de anser vara grövst och klassen kan sedan diskutera sina val och analysera dessa utifrån exempelvis *motiv*, *samtalsfunktion* och *historisk bakgrund*. Både Ljung och Andersson kan användas som utgångspunkt i arbetet.

Som vi ser det är syftet med svordomar i undervisningen inte att uppmana till att elever ska använda svordomar och inte heller att försöka få dem till att sluta med det. Vi menar att svenskundervisningen inte ska präglas av hur elever ska prata utan att göra dem medvetna om sitt språkbruk. Seija Wellros lyfter ett liknande resonemang med ett begrepp hon väljer att kalla *språkets pragmatik* som ”[...] innefattar de regler och sociala konventioner som styr språkanvändningen av orden i olika situationer” (Wellros, 1998, s. 32). Vi anser att det som är tabu inte försvinner om man försöker ignorera det, vilket i och för sig kan tänkas stämma in på fler saker än språk. Därför är det viktigt att dessa tabun behandlas i skolan där man metaspråkligt kan belysa dem utifrån ett vetenskapligt perspektiv. Det menar även Andersson

och Hirsch: ”Swearing is like so many other things, ignoring it will not make it better or make it go away” (Andersson & Hirsch, 1985, s. 3).

8.2 Vidare forskning

Svordomarna i skolans värld är ett område som har visat sig vara relativt outforskat. Bristen på vetenskapligt material har delvis inneburit att denna uppsats mestadels har baserats på forskning om svordomar ur ett språkligt perspektiv. Det har även inneburit att svårigheter med att göra avgränsningar i arbetet då vi ser stora möjligheter att vidareutvecklade och forska djupare i vårt resultat. Då tiden för den uppsats var begränsad så fick vi välja bort metoder såsom personliga intervjuer, vilket vi i efterhand anser skulle kunna skapa en djupare förståelse för vårt resultat och dess innebörd. Vi har dessutom valt att bortse från många aspekter av resultatet i vår analys och diskussion, som kan vara passande att forska vidare kring. Exempelvis valde vi att bortse från att undersöka hur den existerande svordomsundervisningen utformas och genomförs, då vi ansåg det inte ligga inom ramen för vår frågeställning. Vi valde även att förbise många av de svar vi fick då informanterna ombads att rangordna de tre grävsta svordomarna. Bland annat är det värt att omnämna den informant som valde att beteckna ordet *jude* som en svordom. Detta ord har traditionellt sett betraktas som neutralt, utan någon specifik värdeladdning men i detta fall väljer informanten att definiera ordet som negativt laddat. I detta fall hade en uppföljning i form av personlig intervju varit önskvärd för att skapa ytterligare förståelse för resultatet. Detsamma kan sägas om många informanternas val att inte inkludera könsorden bland svordomar. Sammanfattningsvis så erbjuder vårt arbete, och avsaknaden av ordentlig forskning om svordomar i undervisningen, många möjliga utgångspunkter för forska vidare i ämnet.

Litteraturförteckning

- Ambjörnsson, F. (2007). *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Andersson, L.-G. (1985). *Fult språk*. Helsingborg: Carlsson bokförlag AB.
- Andersson, L.-G. (1977). *Varför är det fult att svära? En enkät om attityder till svordomar*. Umeå: University of Umeå department of general linguistics.
- Andersson, L.-G., & Hirsch, R. (1985). *Swearing. Report no 1*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Björklund, J., & Larsson, N. (den 10 04 2006). *Den svenska skolan behöver ordningsomdömen*. Hämtat från Folkpartiet liberalerna: www.folkpartiet.se s.v. den svenska skolan behöver ordningsomdömen den 03 05 2012
- Einarsson, J. (2009). *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Nordstedts juridik AB.
- Gustavsson, J. (2010). *Tändsticksproblem*. Hämtat från Hjärngympa: <http://www.hjarngympa.se/start/index.html> 2012
- Joelsson, J., & Jacobsson, J. (den 31 03 2011). *"Ordens betydelse förändras"*. Hämtat från Skolvärlden.se: www.skolvärlden.se s.v. svordomar den 03 05 2012
- Jonsson, R. (2007). *Blatte betyder kompis*. Stockholm: Ordfront.
- Ljung, M. (den 30 05 2012). *Nationalencyklopedin*. Hämtat från Nationalencyklopedin: <http://www.ne.se/lang/svordomar> den 30 05 2012
- Ljung, M. (2006). *Svordomsboken, om svärande och svordomar på svenska, engelska och 23 andra språk*. Uddevalla: Norstedts akademiska förlag.
- Peña, C., Eriksson, L., & Guvå, L. (2012). *Svenska direkt 9. Grundbok*. Stockholm: Sanoma utbildning AB.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket.
- Surveymesh. (2010). *Surveymesh*. Hämtat från Surveymesh: <http://www.surveymesh.se/> den 20 04 2012
- Trudgill, P. (2000). *Sociolinguistics, an introduction to language and society*. St ives: Penguin group.
- Vetenskapsrådet. (den 06 06 2011). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtat från Codex, regler och riktlinjer för forskning: <http://www.codex.vr.se/texts/HsFR.pdf> den 13 06 2012
- Wellros, S. (1998). *Språk, kultur och social identitet*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bilagor

Bilaga 1

Enkät om svensklärares attityder till svordomar

Detta är en enkät om svensklärares syn och förhållningssätt till elevers användning av svordomar. Den riktar sig till svensklärare som är, har varit eller kommer att vara aktiva på högstadiet.

Enkäten tar ca. 5-10 minuter att besvara. Alla deltagare och svar är anonyma.

1 fråga 1.

Formulärets överkant

1.1 Fråga 1 *

Använder du svordomar?

- ja
- nej

1.2 Fråga 2

Om du har svarat ja på fråga 1, uppskatta hur ofta du svär.

- Ofta
- Ibland
- Sällan

1.3 Fråga 3 *

Skriv ner de tre svordomar som du tycker är grövst.

1.4 Fråga 4 *

Tycker du att elever svär för mycket?

- Ja
- Nej

1.5 Fråga 5 *

Bör svordomar i klassrummet regleras?

- ja
- nej

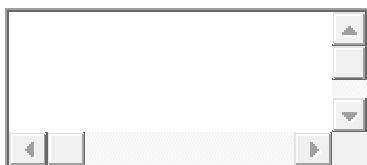
1.6 Fråga 6 *

Bör svordomar tas upp och vara en del av svenskundervisningen?

- Ja
- Nej

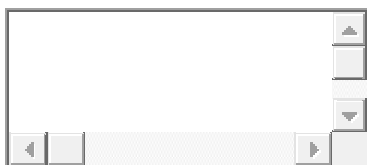
1.7 Fråga 7 *

Motivera ditt svar till fråga 6

A rectangular text input field with a light gray border. On the right side, there are three small square buttons stacked vertically, with the top and bottom ones containing upward and downward arrows respectively. On the bottom left side, there are two small square buttons, with the right one containing a rightward arrow.

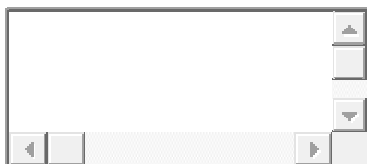
1.8 Fråga 8 *

Beskriv kort hur du bemöter svordomar i klassrummet.

A rectangular text input field with a light gray border. On the right side, there are three small square buttons stacked vertically, with the top and bottom ones containing upward and downward arrows respectively. On the bottom left side, there are two small square buttons, with the right one containing a rightward arrow.

1.9 Fråga 9 *

Beskriv kort hur du bemöter svordomar utanför klassrummet. Ex. i korridoren, skolmatsalen osv.

A rectangular text input field with a light gray border. On the right side, there are three small square buttons stacked vertically, with the top and bottom ones containing upward and downward arrows respectively. On the bottom left side, there are two small square buttons, with the right one containing a rightward arrow.

Bilaga 2

Hejsan!

Vi är två svensklärarstudenter som skriver vår avslutande C-uppsats på Göteborgs universitet. Vi skulle behöva hjälp av svensklärare som undervisar, har undervisat eller ska undervisa på högstadiet med att fylla i en enkät.

Vår undersökning går ut på att ta del av svensklärares förhållningssätt till svordomar. Dels vilken syn de generellt har till svordomar men också hur de ser på elevers användande av dem.

Enkäten tar ca 5-10 minuter att besvara och är naturligtvis anonym.

Länk till enkäten:

<http://www.surveymesh.se/s/survey/anon?id=712f84fd-18b4-46b1-a27b-b9ab23dcc117>

Tack på förhand!